

BÁT NHÃ ĐĂNG LUẬN THÍCH

QUYỂN 5

Phẩm 6: QUÁN NHIỄM NHIỄM

Lại nữa, tất cả pháp đều “không”. Vì sao? Vì nhiễm, người nhiễm vì sân, người sân... vốn không có tự tánh, muốn khiến rõ biết nghĩa không có tự tánh nên có phẩm này sinh khởi. Có người nói: trong đệ nhất nghĩa có ấm, nhập, giới. Vì sao? Vì Đức Bà-già-bà nói chúng là nhân của nhiễm ô, tội ác. Nếu chúng chẳng phải có, Phật thì không nói kia là nhân nhiễm. Thí như lông rùa, sao nói nghiệm biết. Trong kinh kệ nói:

*Nhiễm là không biết pháp
Nhiễm là không thấy pháp
Hoặc người an chịu đây
Gọi là rất mờ tối.*

Thích: Như nhiễm người nhiễm, cho đến si...mờ tối cũng như thế, vì vậy nên biết, có ấm... kia. Luận giả nói: ấm... kia hiện hành tụ tập nhân nhiễm tăng trưởng tội ác hiển rõ. Như thế người nhiễm và nhiễm kia v.v..., ở trong thế đế, như huyễn dợn nắng, mộng thành Càng-thát-bà v.v..., chẳng phải đệ nhất nghĩa. Quán sự phân biệt của ông như thế tức là dục nhiễm có trước, người nhiễm hay là người nhiễm có trước nhiễm, hay là nhiễm và người nhiễm, hai đây đồng thời có? Cả ba đều không đúng. Như kệ nói:

*Nếu người nhiễm có trước
Là nhiễm người nhiễm thành.*

Thích: Nhiễm là tên khác của ái chấp. Nếu người nhiễm là nhiễm được gọi người nhiễm thì, đây tức không đúng. Vì sao? Như thành thực không có quả, làm sao gọi là thành thực? Như kệ nói:

Nhân nhiễm được người nhiễm

Người nhiễm nhiễm không thể,

Thích: Hoặc mỗi mỗi riêng khác: đây là pháp nhiễm, đây là người nhiễm, tức là lìa nhiễm, cũng gọi là người nhiễm, lại người nhiễm khởi nhiễm trọn không được nghĩa. Làm sao nghiệm biết? Vì chẳng phải không có “thể” nhiễm được gọi người nhiễm, vì quán có nên như tự thể nhiễm.

Lại nữa, người A-tỳ-đàm nói: Như kệ tôi nói: nhiễm ô gọi là nhân khắp khởi trước trong địa vị của. Thế nên người nhiễm được làm nhân nhiễm. Tương nghĩa của A Tỳ Đạt ma như thế. Luận giả nói kệ:

Người nhiễm là có trước,

Chỗ nào khởi nhiễm nữa?

Thích: Như người không nhiễm lúc sau khởi nhiễm mới gọi là người nhiễm. Nếu người nhiễm ấy, trước đã được tên gọi mà nói người nhiễm này lại khởi ở nhiễm thì không có nghĩa như đây vì nghiệm không có “thể”. Ý nghĩa như thế. Lại nữa, giống như nhiễm trong Điều đạt tương tục nhiễm của Điều đạt kia tức không thể làm chứng cho nhân. Vì sao? Vì người nhiễm. Thí như Da-nhã-đạt-đa. Người ngoại đạo nói: nhiễm của cái khác không khác tương tục chẳng phải nhân nên là lỗi môn tạo tác của người nhiễm thành rồi lại thành, cũng thí dụ không có “thể”, và trái nghĩa vậy. Luận giả nói: Kia nói không khéo về nhiễm của cái không khác tương tục chẳng phải nhân nên môn tạo tác của người nhiễm chẳng phải lỗi thành rồi lại thành. Có cái nhiễm riêng khác tương tục và người nhiễm cũng nên đồng ngăn, cũng chẳng phải thành tương tự thí dụ không có “thể” và ngăn chấp môn “khác” chẳng phải trái nghĩa vậy. Người ngoại đạo nói: có chỗ làm nhân, nghĩa là có cái khác tương tục với người nhiễm, cũng là nhân nhiễm. Thí dụ cũng không có “thể”. Luận giả nói: Đây không tương ứng. Vì ngăn chấp không cùng nhân tức lỗi chẳng phải thật. Lại nữa, hoặc ông định nói pháp nhiễm có trước người nhiễm thì cũng không đúng. Như kệ nói:

Hoặc có hoặc không nhiễm

Lỗi người nhiễm cũng đồng

Nhiễm có trước người nhiễm

Lìa người nhiễm nhiễm thành.

Thích: Đây lại nói thế nào? Nếu pháp nhiễm kia có trước người nhiễm, đây tức lỗi về “có” cho đây là người nhiễm, đây là nhiễm. Cho nên có sở nhiễm, mới gọi là nhiễm chẳng phải chỗ nương, có trước. Thí như cơm chín vậy. Hoặc ông muốn được không cần xem xét người nhiễm, mà có pháp nhiễm thì đây cũng không đúng. Như kệ nói:

*Lìa người nhiễm nhiễm thành
Không muốn được như thế.*

Thích: Như không xem về chín mà có vật chín sinh khởi. Đây nghiệm thế nào? Tức chẳng phải người nhiễm không có “thể” mà có pháp nhiễm. Vì sao? Vì quán có cho nên như tự thể của người nhiễm. Người ngoại đạo nói: như cha con hai “thể”, chẳng phải một hương, nghĩa này được thành. Luận giả nói: hai thể cũng ngăn như thế nên không lỗi. Người ngoại đạo nói: như sát na trước khởi nhiễm đã lìa mà là khởi nhiễm sau, thế nên không lỗi. Luận giả nói kệ:

*Có nhiễm lại người nhiễm
Chỗ nào sẽ có thể được?*

Thích: Như thế, sát na khởi nhiễm của một thời điểm khác không gián đoạn, tiến đến sát na sinh người nhiễm thì điều này không thể được. Vì người nhiễm không thành. Như dị thực kia là dị thực. Người thuộc dị thực ấy, thì sự không đúng. Như thế, sát na khởi nhiễm ở quá khứ lập làm nhân của người nhiễm hiện tại, nghĩa cũng không vậy. Sao nói không vậy? Vì nhiễm của điều đạt không làm nhân của con người nhiễm Điều đạt. Vì sao? Vì kia là pháp nhiễm thí như một nhiễm riêng khác tương tục. Lại nữa, sư Tỳ Bà Sa nói: Chỗ tôi lập nghĩa không như lỗi trên, sở dĩ vì sao? Vì nhiễm kia và người nhiễm đồng thời khởi nên không có lỗi. Luận giả nói: Đây cũng có lỗi, ông nay sẽ nghe. Như kệ nói:

*Hai thứ: nhiễm, người nhiễm
Đồng thời khởi không đúng.
Như thế, nhiễm người nhiễm
Tức không thể cùng quán.*

Thích: Nhân duyên gì khởi phân biệt này? Vì quán không có mà có thể phân biệt, đây là người nhiễm, kia là pháp nhiễm, đây là pháp nhiễm, kia là người nhiễm nhưng không muốn như thế, đây lại nói sao? Muốn hữu quán có nên, trong đây lập nghiệm, nhiễm và người nhiễm không có nghĩa đồng khởi. Vì sao? Vì quán có, thí như mầm giống. Lại nữa, sư Tỳ Bà Sa nói: Ông đưa ra nhân đây, “có” là những nghĩa gì? Vì quán sinh, gọi là quán “có”, hay là quán tiếng khác quán “có”. Nếu quán sinh gọi quán “có” thì tâm tâm sở pháp đây thường tùy theo nhau, cũng đồng thời khởi, vì nhân cùng có. Lại như bắc đèn (tim đèn) ánh sáng rõ ràng cũng đồng thời khởi, chẳng phải luôn luôn. Nếu hoặc quán tiếng khác gọi quán “có”, như hai sừng trâu cũng đồng thời khởi, một bên phải, bên trái, có tiếng khác thì hiện thấy như đây cũng chẳng luôn

luôn. Luận giả nói: Tâm tâm sở và ánh sáng đèn... tự tại, hòa hợp đồng thời cùng khởi và hai sừng trâu kia, quán tiếng khác... ở trong thể để muốn khiến như đây, trong đệ nhất nghĩa đều không thành vậy, chỗ ông nói lỗi, tôi không có lỗi này. Lại nữa, nhiễm và người nhiễm, hoặc một hoặc khác, đồng thời phân biệt, cả hai đều không như thế. Như kệ nói:

Nhiễm và người nhiễm một

Một thì không đồng thời.

Thích: Hoặc nói đồng thời, tức có hai thể, ý kệ như thế. Trong đây lập nghiệm: nhiễm và người nhiễm không đồng thời khởi. Vì sao? Vì một thể, như tự thể của người nhiễm. Hoặc ý ông muốn nhiễm và người nhiễm, một thể đồng thời về nghĩa thì không thể, do trái nhau. Tôi nay nhiễm cùng người nhiễm ấy là khác thể đồng thời, không như lỗi trên thì đây cũng không như thế. Như kệ nói:

Nhiễm và người nhiễm khác

Đồng thời cũng không được.

Thích: Thể khác mà đồng thời, không có nghĩa đây, vì nghiệm phá vậy. Lại nữa, kia lập thể riêng mà muốn đồng thời khiến người khác hiểu ấy, nghiệm không có “thể”. Trong đây lập nghiệm, nhiễm người nhiễm cả hai không được đồng thời. Vì sao? Vì quán “có”, như tự thể nhiễm. Lại nữa, nay lại sẽ phá thể riêng khác mà đồng thời. Như kệ nói:

Nếu riêng mà đồng thời

Lìa bạn cũng nên đồng.

Thích: Hoặc ý ông nói nhiễm và người nhiễm, cả hai đây đồng thời mà không muốn khiến theo một lìa bạn. Lập nghiệm trong đây. Trong đệ nhất nghĩa, không muốn khiến nhiễm và người nhiễm ấy, thể riêng mà đồng thời. Vì quán “có”. Như nhân, quả là hai. Lại nữa, có luận sư khác nói: hoặc thể riêng của ông muốn được đồng thời, nay khắp nơi thể riêng từng cái đồng thời, như bên ngựa có trâu nói là đồng thời, như thể riêng trâu không có bạn, cũng được đồng thời, đây như trước trả lời, nghĩa không chút khác. Lại nữa, kệ nói:

Hoặc riêng đồng thời khởi

Cần gì nhiễm người nhiễm

Thích: Nhiễm và người nhiễm, hoặc đồng thời khởi, nghĩa ấy không như thế, vì kia riêng, thí như nhiễm và lìa nhiễm. Lại nữa, kệ nói:

Hoặc nhiễm và người nhiễm

Mỗi mỗi tự thể thành.

*Nghĩa gì gương phân biệt
Hai đây đồng thời khởi.*

Thích: Hoặc nhiễm và người nhiễm, thể ngã riêng khác, vì thể khác nên tức không cũng quán. Lại nữa, hoặc có chỗ dùng đây là nhiễm người nhiễm, đây là tướng mạo quán có của nhiễm, người nhiễm nói đồng thời khởi, ý ông như thế chẳng? Đây nói có lỗi. Vì sao? Như kệ nói: Hai nhiễm và người nhiễm đồng thời khởi không thể. Như thế... đồng thời khởi không nên như thế, vì quán có nên, không tức pháp này nói đồng thời khởi, vì không khác nhau, hoặc muốn thể riêng, đồng thời khởi ấy, đây cũng không thể. Như kệ nói:

*Như thế riêng không thành
Cầu muốn đồng thời khởi.
Thành lập đồng thời khởi
Lại muốn thể riêng chẳng?*

Thích: nghĩa như thế ấy, trưởng lão nên nói. Như kệ nói:

*Có những gì thể riêng?
Muốn đồng thời khởi chẳng?*

Thích: Đồng thời khởi là có những nghĩa gì? Là có “thể” riêng, thứ tự khởi nói đồng thời khởi hay là không có “thể” riêng đồng thời khởi chẳng? Nếu nói thứ tự đồng thời khởi, thì không như thế, như nhiễm và lìa nhiễm, trước đã nói lỗi. Hoặc đồng thời khởi thì đây cũng không như thế, vì quán “có”, như hai thứ nhân quả, cũng trước đã nói. Vì vậy kệ nói:

*Do nhiễm người nhiễm hai
Đồng không đồng không thành
Các pháp cũng như nhiễm
Đồng không đồng không thành.*

Thích: Sân si... kia, hoặc trong hoặc ngoài, đồng và không đồng cũng đều không thành. Như thế, trong đệ nhất nghĩa nhiễm... kia không thành vậy. Như đầu phẩm ngoại đạo nói lời như vậy, ấ... là có, vì lỗi lầm nhiễm ô nên vậy thì nhân kia không thành. Lại nữa, thế đế nói nhân và nghĩa trái vậy, như trước đã nói lỗi về nhân vậy. Trong phẩm đã nêu rõ nhiễm và người nhiễm không có tự thể của nó. Khiến người khác được hiểu, nghĩa này được thành, như kinh Bát nhã Ba-la-mật, Phật bảo Bồ-tát Cực Dũng Mãnh này người thiện nam! Sắc chẳng phải nhiễm thể, chẳng phải lìa thể nhiễm, như thế thọ, tưởng, hành, thức chẳng phải thể nhiễm, chẳng phải thể lìa nhiễm. Lại nữa, sắc, thọ, tưởng, hành, thức chẳng phải thể nhiễm là “không” chẳng phải lìa thể

nhiễm là “không”, đây chính là Bát nhã Ba-la-mật. Như thế, sắc chẳng phải thể sân, chẳng phải chẳng là thể sân; cũng chẳng phải thể si, chẳng phải chẳng là thể si, thọ, tưởng, hành, thức cũng lại như thế, đây gọi Bát nhã Ba-la-mật. Cực Dũng Mãnh! Sắc chẳng phải nhiễm, chẳng phải tịnh, thọ, tưởng, hành, thức chẳng phải nhiễm, chẳng phải tịnh. Lại nữa, sắc chẳng phải tánh pháp nhiễm, chẳng phải tánh pháp tịnh, thọ, tưởng, hành, thức cũng lại như thế, đây gọi Bát nhã Ba-la-mật. Như thế... các Tu-đa-la (kinh) trong đây nên nói rộng.
